

شهریاران مسجد نشین

طرح کلی نهاد دین و روحانیت

مصطفی پورمحمدی



موسسه فرهنگی
دین پژوهی بشرا

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور

: پورمحمدی، مصطفی، ۱۳۳۸ -، مصاحبه‌شونده
: شهریاران مسجدنشین: طرح کلی نهاد دین و روحانیت/
مصطفی پورمحمدی؛ گفت‌وگوکننده علی باقری‌فر؛ ویراستار
سید باقر میرعبداللہی.

مشخصات نشر
مشخصات ظاہری

: تهران: موسسه فرهنگی دین‌پژوهی بشرا، ۱۳۹۸.
: ۳۲ص.

: 978-600-540884-3

شابک
نوعیت فهرست نویسی

: فیبا

عنوان دیگر

: طرح کلی نهاد دین و روحانیت.

موضوع

: حوزه‌های علمیه -- ایران -- مدیریت

موضوع

: Islamic theological seminaries -- Iran -- Administration*

موضوع

: حوزه‌های علمیه -- تاثیر

موضوع

: Islamic theological seminaries -- Influence*

شناسه افزوده

: باقری‌فر، علی، ۱۳۳۶ -، مصاحبه‌گر

رده‌بندی کنگره

: BPV/۴

رده‌بندی دیویی

: 071/297

شماره کتابشناسی ملی

: ۶۳۸ ۱۳

شهریاران مسجدنشین

(طرح کلی نهاد دین و روحانیت)

گفت‌وگو با حجت الاسلام والمسلمین مصطفی پورمحمدی

گفت‌وگوکننده: علی باقری‌فر

ویراستار: سید باقر میرعبداللہی

ناشر: مؤسسه فرهنگی دین‌پژوهی بشرا

چاپ: چاپ کوثر

نوبت چاپ: اول / شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه / قیمت: ۵۰۰۰ تومان

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، خیابان خواجه عبدالله انصاری، خیابان مدائن، کوچه انتاکیه،

کوچه علایی شرقی، پلاک ۱۴ (جدید)، واحد ۵، تلفن: ۲۲۸۶۰۵۹ وب سایت: www.boshraa.ir

نشانی ۲: قم، خیابان معلم، مجتمع فرهنگی ناشران، طبقه اول، واحد ۱۲۰

تلفن: ۲۵-۳۷۸۴۲۳۴۸-۹



فهرست کوتاه

۱۶	مقدمه
۲۰	کانونی‌ترین مسائل روحانیت
۳۷	نظام گزینش حوزه
۵۷	نظام آموزش حوزه
۹۱	نظام اخلاق و تربیت حوزه
۱۲۱	نظام تبلیغ و ترویج حوزه
۱۳۳	نظام پژوهش حوزه
۱۵۵	نظام اجتهاد و مرجعیت
۲۱۳	نظام معیشت و ارتزاق
۲۵۷	نظام مدیریت نهاد دین و حوزه
۲۸۱	در حاشیه حوزه و روحانیت

فهرست بلند

مقدمه

۱۶

فصل اول. کانونی ترین مسائل روحانیت

۲۱

نهاد روحانیت، عهده دار پرداختن به مسائل اصلی انسان است

۲۲

ضرورت طبقه بندی مسائل روحانیت

۲۳

مهم ترین رسالت روحانیت؛ آگاهی بخشی دینی

۲۴

مأموریت بهای ممتنع

۲۵

ضرورت مخاطب شناسی

۲۶

میزان روحانیت و وابستگی در ارتباط با مردم

۲۶

وظیفه روحانیت، راه نایب است

۲۸

ارتباط با دانشمندان حوزهای مختلف علوم

۲۹

آشنایی با رقبا

۳۰

جریان اصیل تاریخ

۳۲

روحانیت و فهم روزآمد از دین

۳۴

قرن ۱۴ هجری قمری، قرن تحول و انوفایی

۳۶

روحانیت و نظریه پردازی دینی

۳۷

دست آوردهای روحانیت در یک نگاه

۳۹

خلاصه فصل اول

۴۲

فصل دوم. نظام گزینش حوزه

۴۷

ضرورت نیازسنجی

۴۹

نگاه فراگیر به همه موضوعات

۵۲

خلاصه فصل دوم

۵۴

- ۵۸ مناقشه‌ای درباره عنوان «روحانی» یا «عالم دین»
- ۵۹ مدارس دینی یا مدارس علمیه
- ۵۹ از دانشگاه جامع تا تمرکز بر فقه الاحکام
- ۶۰ شکل‌گیری رشته‌های جدید علوم دینی در حوزه
- ۶۲ جدیت بیشتر در دروس جانبی
- ۶۲ لزوم احاطه بیشتر به قرآن
- ۶۳ لزوم توجه خاص به تفسیر
- ۶۴ جایگاه زبان و ادبیات در حوزه
- ۶۴ با زبان زمان و مخاطب سخن گفتن
- ۶۴ آشنایی حرفه‌ای با مسائل تربیتی
- ۶۵ نظام آموزشی حوزه در یک نگاه جامع
- ۶۷ لزوم تدوین متون آموزشی روزآمد
- ۶۸ نوسازی در شیوه آموزش
- ۶۸ سطح‌بندی حضور در حوزه
- ۶۹ نظام امتحانات و مدرک‌گرایی
- ۶۹ ضابطه تحصیل هم‌زمان در چند رشته
- ۷۰ لزوم توجه متوازن به بخش‌های سه‌گانه دین
- ۷۱ اطلاعات حداقلی برای عالم دین شدن
- ۷۲ مواد آموزشی برای دوره عمومی
- ۷۳ مرز علوم دینی در حوزه و دانشگاه
- ۷۴ مقومات روحانی یا عالم دین بودن
- ۷۵ روحانی کیست؟
- ۷۸ لباس روحانیت
- ۷۸ روحانیت به مثابه یک صنف
- ۸۰ شرط تلبس به لباس روحانیت
- ۸۰ کارشناس، متخصص، صاحب‌نظر

۸۰	میزان حضور و استقرار در حوزه
۸۱	تعریف روحانی
۸۱	مرزبندی بین روحانیان با دین‌شناسان
۸۴	خلاصه فصل سوم

۹۱	فصل چهارم. نظام اخلاق و تربیت حوزه
----	---

۹۲	اهمیت تعلیم و تربیت
۹۳	کلاس‌ها، اخلاق نظری و عملی در حوزه
۹۴	ضرورت مراقبت و نظارت اخلاقی
۹۵	ضرورت برخورد رفعا، در تربیت اخلاقی
۹۵	ضرورت آموزش رسمی اخلاق و تشکیل پرونده اخلاقی برای هر فرد
۹۶	نعمت دادرسا و دادگاه ویژه روحانیت
۹۷	کاستی‌های نظام اخلاقی حوزه از یک نگاه
۹۹	روحیه مسئولیت‌شناسی و جایگاه ممتاز آن
۹۹	شایستگی‌های طلبه بودن
۱۰۰	اصالت اخلاق و ابعاد گوناگون آن
۱۰۰	طلبه و تخلق به ارزش‌های اخلاقی
۱۰۱	حداقل‌های اخلاق طلبگی
۱۰۲	ارکان چهارگانه زیست اخلاقی
۱۰۲	تعبد آگاهانه
۱۰۲	صداقت
۱۰۲	اخلاص
۱۰۳	عامل بودن
۱۰۳	بایسته‌های اخلاق طلبگی
۱۰۳	۱. رفتار عاقلانه
۱۰۳	۲. احترام به دیگران
۱۰۴	۳. شکیبایی و سعه صدر

۱۰۴	۴. اهل گفت‌وگو و انس بودن
۱۰۴	۵. فرو بردن خشم و بخشش
۱۰۵	۶. تواضع و فروتنی
۱۰۵	۷. بی‌تکلف بودن
۱۰۵	۸. قطع دل بستگی به دنیا
۱۰۶	شاخص‌های مهم رفتاری
۱۰۶	نظم و انضباط
۱۰۶	مسئولیت‌پذیری و وفای به عهد
۱۰۶	پیش‌بینی و تدبیر
۱۰۶	نرمی و انعطاف
۱۰۷	رعایت حقوق مردم
۱۰۷	ضرورت پژوهش در ترم و موضوعات اخلاقی
۱۰۸	لزوم آموزش مهارت‌های اخلاقی
۱۰۹	لزوم مرحله‌بندی دوره‌های اخلاقی
۱۰۹	ضرورت تدوین اخلاق حرفه‌ای
۱۱۱	از تظاهر به اخلاقی بودن تا با اخلاق زندگی کردن
۱۱۲	مشتری‌مداری در اخلاق
۱۱۲	مراقبت درون‌سازمانی
۱۱۳	مراقبت برون‌سازمانی
۱۱۳	دادسرای ویژه یا محاکم تخصصی!
۱۱۵	خلاصه فصل چهارم

۱۲۲	تبلیغ؛ رسالت اصلی و کارویژه روحانیت
۱۲۳	دریغ از کم‌توجهی به مسأله تبلیغ
۱۲۳	مراجع مبلغ
۱۲۴	لزوم سطح‌بندی مبلغان

۱۲۵	تبلیغ، یعنی ورود به دنیای رسانه
۱۲۵	هنر، اصلی‌ترین جلوه تبلیغ
۱۲۶	لزوم توجه به موسیقی به مثابه ابزار تبلیغ
۱۲۶	لزوم توجه به محیط‌های ورزشی
۱۲۶	تبلیغ، شغل اصلی و کارویژه روحانیت
۱۲۷	بایسته‌های تغییر در نظام تبلیغ
۱۲۹	تبلیغ، شاخص و نماد بهره‌وری در نظام روحانیت
۱۳۰	خلاصه فصل پنجم

فصل ششم: نظام پژوهش حوزه

۱۳۴	رشد و ارتقاء علم در گرو تحقیق است
۱۳۴	قلمروهای تحقیق
۱۳۵	لزوم برخورد روشمند با تحقیق
۱۳۶	کاستی‌های حوزه پژوهش
۱۳۷	لزوم برخورداری از طرح جامع پژوهشی
۱۳۸	ضرورت تحقیقات پایه، میدانی، ترکیبی و کاربردی و رقیب‌شناسی
۱۳۸	هر انسان سوژه پژوهش است
۱۴۰	لزوم بهره‌گیری از اسلوب پژوهشی روزآمد
۱۴۱	نسبت تحقیقات حوزوی با پژوهش‌های دانشگاهی
۱۴۱	ضعف مطالعات تطبیقی و تحقیقات میدانی
۱۴۲	لزوم یک تحول همه‌جانبه در قلمرو تحقیق
۱۴۴	عدم تناسب خروجی‌ها با نیازها
۱۴۵	لزوم دستیابی به راهکارهای جبران کاستی‌ها
۱۴۶	میزان سنجش موفقیت
۱۴۶	آیا حوزه باید مدل جامع برای فرهنگ و اقتصاد و سیاست داشته باشد؟
۱۴۷	حکم عقل، حکم شرع است
۱۴۸	پشتوانه تحقیق، عشق فردی یا کارفرمای جدی؟!

فصل هفتم. نظام اجتهاد و مرجعیت

۱۵۵

- ۱۵۶ فلسفه اجتهاد و ضرورت آن
- ۱۵۷ متدهای فهم متن دینی
- ۱۵۷ اجتهاد زنده و فهم نوآمد از دین
- ۱۵۹ ضرورت بالفعل کردن اجتهاد در همه ابعاد
- ۱۵۹ لزوم تبدیل انحرافات از حوزه
- ۱۶۱ لزوم اجتهاد در مسوعات جدید
- ۱۶۲ اجتهاد امروز بیشتر از تولید نظریات گذشته است
- ۱۶۲ توانمندی‌های بالقوه را توانا‌های بالفعل!
- ۱۶۳ پرسش‌های بی‌جواب
- ۱۶۴ مجمع تشخیص مصلحت، راهی برای سوی جوان
- ۱۶۶ در فقه پیشرفت‌های خوبی داشته‌ایم
- ۱۶۷ حوزه و موضوع‌شناسی
- ۱۶۹ علل کم‌توجهی به بخش اعتقادات و اخلاقیات دین
- ۱۷۱ اخلاق، روح و مغز دین، و شریعت بروز و ظهور عمی آن است
- ۱۷۳ توسعه دین‌داری مبتنی بر عمل و تبلیغ است
- ۱۷۳ ضرورت اجتهاد و نظریه‌پردازی در همه قلمروهای دین
- ۱۷۳ ضرورت تخصصی شدن اجتهاد
- ۱۷۵ ضرورت توسعه اجتهاد در همه قلمروهای دینی
- ۱۷۷ ضرورت کار جمعی
- ۱۷۷ رجحان کار گروهی بر کار فردی
- ۱۷۹ سازوکار عملیاتی شدن اجتهاد گروهی
- ۱۸۱ فرآیند شکل‌گیری مرجعیت و تحولات مفهومی آن
- ۱۸۲ از مقام فتوا، تا جایگاه زعامت و نیابت حضرت ولی عصر^(ع)
- ۱۸۳ مراجع متعدد یا مرجعیت واحد؟

۱۸۴	سازوکار رسیدن به مرجعیت در زمان ما
۱۸۴	از شورای فتوا تا زعامت دینی و سیاسی جامعه
۱۸۶	مرجعیت سنتی و مرجعیت جدید
۱۸۷	مناسبات حوزه و حاکمیت دینی
۱۸۹	یگانگی مرجعیت دینی و سیاسی و مقبولیت عام او
۱۸۹	از نظام مقبول تا نظام مطلوب
۱۹۲	راه صی شده و راه پیش رو برای انتخاب مراجع
۱۹۳	منطقی ترین و شرعی ترین مدل نظام افتاء
۱۹۵	آزادتنی مدل رای گزینش مرجعیت دینی
۱۹۵	نظر اکثریت گروه تخصصی با رعایت نظر مراجع افتاء
۱۹۶	آیا اسلام اندر حکومت خاصی حمایت می کند؟
۲۰۰	خلاصه فصل هشتم

فصل هشتم. نظام معیشت و ارتزاق

۲۱۴	وضعیت معیشت و ارتزاق حوزه در شرایط ملی
۲۱۴	بودجه مؤسسات حوزوی
۲۱۵	برخی علل ضعف نظام معیشت حوزه
۲۱۶	الگوگیری از نظام پرداخت آموزش و پرورش
۲۱۷	در راه دستیابی به نظام پرداخت مطلوب
۲۱۸	طرحی برای مجموعه سازمان روحانیت
۲۱۹	آیا می توان روحانیان شاغل در حوزه را از غیر آنها جدا کرد؟
۲۲۰	طرحی برای همه روحانیان
۲۲۱	امکان یا عدم امکان نظام واحد پرداخت
۲۲۲	لزوم سامان بخشی به شرایط موجود
۲۲۴	راهکار اجرایی شدن کلان طرح معیشت روحانیت
۲۲۶	نظام واحد پرداخت، نه تساوی
۲۲۶	از قاعده تا استثناء

۲۲۷	روحانیون درون حوزه و روحانیون بیرون حوزه
۲۲۸	روحانیت و آموزش و پرورش
۲۳۰	استقلال مالی و نظام ارتزاق حوزه
۲۳۰	منابع بودجه روحانیت
۲۳۲	لزوم تجمیع منابع بودجه سازمان دینی کشور
۲۳۳	آسیب شناسی نظام مالی و معیشت فعلی روحانیت
۲۳۴	نظام مالی، اخذ وجوهات و توزیع شهریه
۲۳۶	منابع مالی روحانیت و اولویت بندی آنها
۲۳۹	نقش روحانیت در سلاط اخلاقی و رشد فرهنگی جامعه
۲۴۰	انجام رسالت امام دینی دریافت مزد
۲۴۲	سهم منابع عمومی روحانیت در نیازهای حوزه
۲۴۲	پیش نیازهای تدوین و اجرای طرح
۲۴۴	طرح جامع تأمین مخارج نهاد دین، حوزه و لزوم اقناع طرف های مربوط
۲۴۵	رابطه نظام مالی با دیگر نظام های حوزه
۲۴۸	خلاصه فصل هشتم

فصل نهم. نظام مدیریت نهاد دین و حوزه

۲۵۸	مدیریت یکپارچه حوزه و نهاد دین
۲۵۸	رئیس نهاد دین، برآمده از میان برجستگان حوزه
۲۶۰	نظام مدیریت واحد، جامع و مؤثر
۲۶۱	ارزیابی مدیریت نهاد دین در شرایط فعلی
۲۶۳	سخنگوی دین در نظام جمهوری اسلامی
۲۶۳	لزوم نظام به هم پیوسته و جامع
۲۶۴	ارتباط مدیریت نهاد دین با فریضه امر به معروف
۲۶۵	امر به معروف و نهی از منکر، مهم ترین وظیفه روحانیت
۲۶۵	امر به معروف و نهی از منکر و مسئولیت پذیری مردم
۲۶۶	امر به معروف، و اصلاح کژی های نهاد دین

۲۶۸	رابطه مدیریت نهاد دین با گروه‌های مردم‌نهاد
۲۶۹	رابطه مدیریت نهاد دین با فعالان حوزه دین
۲۶۹	رابطه مدیریت نهاد دین با دین‌شناسان غیرحوزوی
۲۷۱	رابطه مدیریت نهاد دین با حاکمیت تک‌صدایی در جامعه
۲۷۳	خطر گرایش به تک‌صدایی در مدیریت نهاد دین
۲۷۴	اولویت‌بندی در اصلاح نظام‌های حوزه
۲۷۴	مدیریت موقت و دوره گذار
۲۷۶	خلاصه فصل نهم

فصل دهم در - اشیاء حوزه و روحانیت ۲۸۱

۲۸۲	الف. دادسرا و دادگاه ویژه روحانیت
۲۸۲	فلسفه تشکیل دادگاه ویژه روحانیت
۲۸۳	رسیدگی به تخلفات در رخت بیوت
۲۸۳	برخورد با تخلفات روحانین از موضع قدرت
۲۸۴	نسبت دادگاه ویژه روحانیت با دادگاه رسیدگی به تخلفات صنفی
۲۸۴	برخوردهای سخت‌گیرانه در دادسرا و دادگاه ویژه روحانیت
۲۸۵	نسبت دادگاه ویژه روحانیت با دادگاه رسیدگی به تخلفات اداری
۲۸۶	لزوم تشکیل محاکم انتظامی روحانیت
۲۸۷	لزوم رسیدگی به جرائم روحانیت زیر نظر دادگستری
۲۸۷	اصلاح ساختار دادسرا و دادگاه ویژه روحانیت
۲۸۸	دادسرای ویژه روحانیت و اقدامات پیشگیرانه
۲۸۸	دادسرای ویژه روحانیت و کشف جرم
۲۸۹	نظارت قضایی و رعایت حقوق عامه
۲۹۰	لزوم تفکیک جرائم سیاسی از جرائم عمومی
۲۹۱	لزوم تشکیل هیئت منصفه برای جرائم و تخلفات سیاسی

ب. روحانیت و نقدپذیری ۲۹۲

۲۹۲	حق‌شنوی، نقدپذیری و اصلاح‌گری
۲۹۲	مشتری‌مداری و مردم‌داری
۲۹۳	انتقادپذیری و پاسداشت منزلت روحانیت
۲۹۵	آیا مناظره خلاف شأن مرجعیت و علماست؟
۲۹۶	فرهنگ پرسش‌گری و پاسخ‌گویی
۲۹۶	لزوم حفظ سرمایه اعتماد و ایمان مردم به روحانیت
۲۹۷	روحانیت و مناصب اجرایی
۲۹۷	منصب‌های گریزپذیر و گریزناپذیر
۲۹۸	ملازمه منصب مدیریت با اعتراض و انتقاد
۲۹۹	خلاصه فصل

مقدمه

- روحانی کیست و کارویژه اش چیست؟
- مسائل حوزه دین، پراکنده اند یا پیوسته؟
- آیا برنامه‌ریزی و مدیریت واحد در امور دین ممکن است؟
- آیا از حوزه دین می‌توان به مثابه یک نهاد یاد کرد؟
- آیا مدیریت نهاد دین بر عهده حکومت است یا مستن از آن؟
- آیا نظامات حوزه، از قبیل نظام پذیرش، آموزش، تهذیب، تبلیغ و تحقیق، متناسب با نیازهای روز و مقتضیات جهانی است؟
- آیا نظام فعلی ارتزاق و معیشت روحانیون، مناسب و قابل پذیرش است؟ اختصار ارتقای آن به سطح مطلوب چیست؟
- آیا نظام فعلی فتوا مطلوب و پاسخگو است؟
- آیا نظام فعلی مرجعیت در حوزه‌ها قابل دوام است؟
- در نظام دینی، رابطه حکومت با حوزه و مرجعیت چگونه است؟
- مدل ایده‌آل برای رابطه رهبری با حوزه و مرجعیت، و بالعکس، چیست؟
- مطلوب‌ترین شکل مدیریت نهاد دین، حوزه و روحانیت چیست و وجه ترجیح آن بر دیگر مدل‌های احتمالی کدام است؟
- آینده روحانیت به کدام سمت و سو می‌رود؟ ...

رسیدن به پاسخی قانع کننده برای این پرسش ها بهانه دوازده جلسه گفت و گوی گاه چالشی با حجت الاسلام والمسلمین مصطفی پورمحمدی بود که از بیست و یکم تیر ۱۳۹۷ تا پایان بهمن همان سال در منزل ایشان صورت گرفت. در فرصت هم اندیشی با آقای پورمحمدی، در جستجوی دریافت نظر ایشان درباره این پرسش محوری بودم که: کانونی ترین مسأله روحانیت چیست؟ انتظار داشتم پاسخ خود را در یک جلسه دریافت کنم، اما تقدیر این گونه رقم خورد که گفت و گو بیش از ۸ ماه ادامه یابد.

آقای پورمحمدی پرسش را این گونه به من برگرداند: روحانی کیست و وظیفه روحانیت چیست؟ من در ساده ترین شکل پاسخ دادم: وظیفه روحانیت، شناخت دین و تبلیغ آن است. پرسید: مگر دیگر مؤمنان موظف به شناخت دین و تبلیغ آن نیستند؟ دین برای همه است و همه در برابر آن مسئولند. مگر امر به معروف و نهی از منکر وظیفه ای عمومی نیست؟

جواب من مثبت بود. بله، همه مکلف است پیروی از دین و موظف به پاسداری از حریم آن هستیم، اما همگان قدرت و فرصت ندارند با معارف دینی آشنا شوند و عده ای خاص باید خود را برای شناخت عمیق دین وقف و یافته های خود را به دیگران منتقل کنند: مَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ... بر این پایه، روحانیت هم در هر جامعه ای مسئولیت را بر دوش می کشند.

گفت و گو این چنین ادامه یافت: مسئول و سرپرست روحانیت کیست؟ جواب دادم: حوزه ها.

و سؤال دیگر: مسئول حوزه ها چه کسانی هستند؟ گفتم: مراجع عظام.

سخن که به اینجا رسید آقای پورمحمدی این مسأله را مطرح کرد: آیا می توان همه کاستی ها در زمینه دینداری مردم را از مراجع دانست و آنان را مسئول شناخت؟ در حالی که در این پرسش را با آنان در میان بگذاریم خواهند گفت: ما مسئول همه امور دین نیستیم. همه امور در اختیار ما نیست. ما حداکثر مسئول تربیت طلاب و اداره حوزه ها و پاسخگویی سؤالات شرعی مردم هستیم، اما امر دینی مردم در گستره جامعه بر عهده دیگران است؛ از حکومت گرفته تا دستگاه های دولتی و عمومی، از روحانیت خارج از عرصه اجتماع (مبلغ، امام جماعت، مدرّس...) گرفته تا صدا و سیما و دیگر رسانه های گفتاری و شنیداری، از هیئت ها و مؤسسات مذهبی و تبلیغی گرفته تا نظام آموزش و پرورش و آموزش عالی و قاطبه مردم.

آقای پورمحمدی افزود: بر این پایه، تا اینجا مسئول امور دین مشخص نشد. در برابر کاستی های احتمالی، باید جمع کثیری بازخواست شوند و از آنجا که حکومت دینی است پس سلسله مراتب حکومتی، و در رأس آن مقام رهبری، همچنان که مسئول امور مختلف مردمند، مسئول امور دینی هم هستند. این در حالی است که اگر از هر یک از بخش های حکومتی مطالبه پاسخ شود خواهند گفت: ما مسئول بخشی از امور دینی هستیم؛ بنابراین، تنها مرجعی که می توان از آن انتظار پاسخگویی داشت، نهاد رهبری و شخص رهبر است.

اکنون اگر سؤال را متوجه شخص رهبری کنیم که: آیا شما مسئول امر دین مردم هستید؟ ظاهراً این چنین

جواب خواهند فرمود: بله، من بیش از دیگران مسئولم؛ هم در حوزه و هم در حکومت، هم مستقیم و هم غیرمستقیم، اما همه امور در اختیار من نیست؛ زیرا حوزه‌ها طبق نظامات خاص خود، که از گذشته وجود داشته، اداره می‌شوند و اعظام و مراجع محترم، متکفل امور آن هستند و مسیر خود را می‌پیمایند. در جامعه نیز همه روحانیون در یک شبکه کاملاً تعریف شده و منسجم عمل نمی‌کنند و هر کس، به صلاحدید خویش، وظیفه خاصی را پی می‌گیرد و به همین صورت مؤسسات مذهبی و هیئت‌ها نیز، به فراخور توان مدیران و ظرفیت بانیان خود، فعالیت می‌کنند.

در این صورت، طبیعی است که نمی‌توان حتی از رهبری نیز پذیرش مسئولیت همه امور دینی را انتظار داشت.

پس از این گفت‌وگوی نسبتاً طولانی، گفتم شاید بهتر باشد برگردیم به همان جواب اول که همه مردم مسئولند و هر وظیفه‌ای در پاسخگوی تکالیف خود در قبال خداوند و شارع مقدس باشیم. آقای پورمحمدی در جواب گفت: این، فایده خاصی ندارد، چون در صورت مسأله و نوعی فرار از پاسخگویی است! بله، همه ما و مردم مسئولیم، این اما این معنا نیست که نهاد دین بلا تکلیف رها شود. این خردپذیر نیست که اسلام، با این همه دقت و مراقبت که تعریف امور جزئی و کلی را روشن کرده است، به این مسأله مهم نپرداخته باشد. بدون شک تأکید دین بر علم و عالم، بر حجتی استوار است. آیا خردپذیر است که خداوند از همه انتظار تفکر، تعقل، برنامه‌ریزی، نظم، مراقبت و حساب‌شده‌ی داشته باشد و در عین حال امر دین خود را رها گذاشته باشد؟! ظاهراً اشکال از ماست که به مسائل دینی، مقدمات و لوازم و نتایج آن، به عنوان یک موضوع جامع، یکپارچه و مرتبط نگاه نکرده‌ایم.

بحث که به اینجا رسید، درخواست کردم خوب است رنگارنگی سألای به روحانیت چشم ببوشیم و با نگاهی همه‌جانبه و مبسوط به مسائل بپردازیم. بر این پایه، گفت‌وگری که قرار بود در یک جلسه پایان یابد، هفته‌ها و ماه‌ها دنبال شد و اکنون متن ویراسته آن در دسترس است. در این گفت‌وگوها سعی کرده‌ایم، به قدر وسع، هیچ جنبه‌ای از جنبه‌های روحانیت و حوزه‌های علمیه را از نظر دو ندانیم و تصویری نسبتاً فراگیر از نهاد روحانیت و منادیان امر دین به دست دهیم. شیوه کار چنین بود که پس از هر جلسه گفت‌وگو، متن پیاده شده، پس از ویرایش اولیه، تقدیم آقای پورمحمدی می‌شد تا نظر اصلاحی یا تکمیلی خود را اعمال کند، اما معمولاً، به جز اصلاح برخی تعابیر، عیناً بازگردانده می‌شد. متن حاضر برآیند مجموع گفت‌وگوها پس از ویرایش و تهیه چکیده مطالب هر فصل است که تقدیم مخاطبان فرهیخته می‌شود.



حجت الاسلام والمسلمین پورمحمدی در نوجوانی وارد حوزه علمیه قم شد و تحت تربیت بزرگانی همچون شهید قدوسی و شهید بهشتی قرار گرفت. با پیروزی انقلاب اسلامی، به حکم ضرورت و برای انجام تکلیف انقلابی و اجتماعی، وارد دستگاه قضایی شد و در چهار دهه گذشته در حساس‌ترین پست‌های مدیریتی و

اجرایی خدمت کرد و هم‌زمان به تکمیل مدارج علمی، با حضور در محضر درس خارج فقه و اصول استادانی چون حضرات آیات حاج شیخ جواد تبریزی، حاج حسینعلی منتظری، حاج سید ابراهیم علم الهدی و حاج آقا مجتبی تهرانی پرداخت. او هم‌زمان، سطوح مختلف دانش‌های حوزوی و دانشگاهی را در حوزه علمیه مروی تهران و دانشگاه امام صادق^(ع) تدریس کرد و این تکاپوی علمی همچنان ادامه دارد.

تولد این اثر مرهون صبر و حوصله و نگاه مسئولانه جناب آقای پورمحمدی به مسائل حوزه و روحانیت و چالش‌های نهاد دین در جامعه ماست. از ایشان به خاطر حضور فعال در همه مراحل این گفت‌وگو متشکرم. همچنین از آقای دکتر سید باقر میرعبداللهی که بازبینی و ویرایش نهایی متن را بر عهده گرفتند سپاسگزارم. سپاس بعدی ویژه داده‌آباد، طراح جلد و صفحه‌آراست که برای همه آنها از ایزد منان آرزوی پاداش نیکو دارم.

مؤسسه فرهنگی دین‌پرو به بشارت من از این، توفیق انتشار کتاب‌های مختلفی درباره روحانیت را در کارنامه خود داشته است. غنای این اثر بیدار به طرحی جامع و قابل اجرا، در گرو تلاقی اندیشه‌های حوزویان و سایر اندیشوران است. مؤسسه فرهنگی دین‌پرو به بشارت من که پرداختن به مسایل حوزه و روحانیت را در صدر برنامه‌های خویش قرار داده است، آماده درایت نهاد فرهنگی‌هاست.

توفیق از خداست

مؤسسه فرهنگی دین‌پرو به بشارت

علی باقری‌فر

بهار ۱۳۹۸